

NIEUWSBRIEF 121

Een uitgave van de Stichting Drukwerk in de Marge, ISSN 1382-1962, juli 2007

Van het bestuur

Publiciteit Boekkunstbeurs

Op zaterdag 17 en zondag 18 november is er wederom een Boekkunstbeurs in Leiden. Het bestuur is op zoek naar bijzondere uitgaven, die aangegrepen kunnen worden om publiciteit voor de beurs te genereren. Hebt u bijvoorbeeld een uitgave in voorbereiding van een bekende auteur, met prachtige grafiek, een bijzonder verhaal... we staan open voor alles waarvan u verwacht dat de pers er belangstelling voor zal hebben. Met uw bijdragen zullen we de pers gaan bestoken.

Het bestuur verzoekt contribuanten ook zelf zoveel mogelijk publiciteit te organiseren. Attendeer uw vrienden en bekenden op het bestaan van de beurs. Stuur ze wat toe, mail ze of bel op.

Ten slotte: er wordt natuurlijk ook weer een affiche gedrukt. Hebt u een idee voor een ontwerp, aarzel dan niet contact op te nemen. De realisatie – in boekdruk, of in een andere techniek – kan in overleg plaatsvinden.

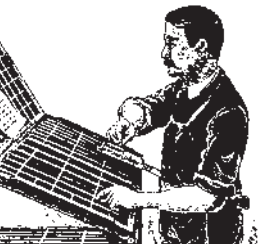
Al uw ideeën en bijdragen zijn welkom via beurs@drukwerkindemarge.com (of per post naar het redactieadres: Herengracht 51, 1015 BC Amsterdam).

Amsterdam Wereldboekenstad 2008–2009

In het kader van Amsterdam Wereldboekenstad zijn talrijke initiatieven ophanden. We willen als Stichting met veel Amsterdamse contribuanten een bijdrage leveren. Wie zich wil inzetten voor het organiseren van bijvoorbeeld een drukproject of demonstratie, open atelier enz. is zeer welkom. We nemen suggesties graag mee in onze planning.

Koppermaandagprent 2008

De drukkers voor de nieuwsbriefomslagen 122, 123, 124 en 127 zijn al bekend. We willen echter voor de koppermaandagprent van januari 2008 een pers de kans bieden zich uit te leven. Indien het aantal van 750 een probleem mocht vormen, dan is het mogelijk de prent te laten drukken in de boekdrukwerkplaats van Alex Barbaix, bestuurslid van de stichting (tel. 020 6227263, e-mail a.barbaix@chello.nl).

Deelname/bezoek aan beurzen

Het bestuur wil Drukwerk in de Marge graag zoveel mogelijk zichtbaar aanwezig laten zijn op boekkunstbeurzen. Iedereen

die van plan is een beurs te bezoeken of deel te nemen wordt verzocht dit mede te delen aan de secretaris, Marja Scholtens (marja@drukwerkindemarge.com, of Hugo de Grootstraat 238, 2613 VB Delft).

Drukkerspagina's op de website

Op de Drukwerk in de Marge-site is voor elke actieve drukker of uitgever binnen de contribuanten een eigen pagina beschikbaar (kijk op <http://www.drukwerkindemarge.com> onder het menu 'Drukkers'). Op die pagina's staan de adresgegevens van de betrokken drukkers/uitgevers, inclusief e-mail en website. Verder kunnen ze gevuld worden met wat u maar wilt. De achterliggende gedachte is dat deze pagina's het voor belangstellenden makkelijker maken met u in contact te treden, zonder dat u daarvoor zelf een website hoeft te bouwen.

De informatie die nu is opgenomen is voor het grootste deel afkomstig van de vorige versie van de website, en daardoor vaak tamelijk gedateerd of summier. Ook ontbreekt er waarschijnlijk een aantal personen. Daar willen we graag wat aan doen. Ontbreekt uw informatie, is uw pagina niet meer up-to-date, of ziet u de pagina liever verwijderd, stuur dan een bericht met een niet al te lange tekst (en liefst wat afbeeldingen) naar drukkers@drukwerkindemarge.com.

Bij het omslag

Het omslag van deze nieuwsbrief werd voor het eerst gedrukt door een Vlaamse private press, De Carbolineum Pers van Boris Rousseeuw, gevestigd in Kalmthout. De originele houtsnede van Bram Malisse komt uit de *Philobiblon* van Richard De Bury, waarvan Rousseeuw in 2006 de eerste integrale Nederlandse vertaling drukte. De 207 bladzijden kostten hem zeven maanden. Andere omvangrijke boeken van De Carbolineum Pers waren *De lof der Stront* (170 blz.), met een inleiding van Gerrit Komrij, en de briefwisselingen van Stijn Streuvels met respectievelijk collega-auteur Leo Vandaele (147 blz.) en kunstenaar Gerard Baksteen (173 blz.). Boris Rousseeuw wisselt deze omvangrijke projecten af met kleinere drukken, zoals recent het ongebundelde gedicht *Liefde* van Alice Nahon, een dun boekje met acht tekeningen van de Litouwse kunstenaar Aukse Ieva Balciunaite.

Maar dik of dun, de boeken van De Carbolineum Pers zijn altijd volledig met de hand gezet en met

de handpers gedrukt, met originele grafiek en in een oplage die schommelt rond de 60 exemplaren. Meestal verschijnt een beperkte luxe-editie in perkament naast de gewone ingenaaide editie.

Sinds de start in 1989 heeft De Carbolineum Pers, op enkele uitzonderingen na, alleen nieuw of tenminste ongepubliceerd werk gebracht, hetzij Nederlandse literatuur (Pointl, Grunberg, Komrij, Verhelst, Barnard, Brusselmans), hetzij boekgeschiedenis, met onder meer het eerste boek over de Antwerpse familie van lettergieters Van Wolsschaten, een omvangrijke verzameling brieven van Louis Couperus, en de memoires en brieven van Julius de Praetere, de pionier van de Vlaamse private press beweging. De reeks *Oude Liedjes* bracht gedichten die niet in de bloemlezingen van Gerrit Komrij staan, en met *Diva Virgo Lovaniensis* bracht de pers een heuse eerste druk van Justus Lipsius.

Momenteel werkt Boris Rousseeuw aan *Gevalen engel*, een nieuwe theatermonoloog van Gerrit Komrij, met tekeningen van Bruno Vekemans. Daarna volgen de *Brieven* van J.H. Leopold aan F. Schmidt-Degener, geannoteerd door prof. Dick Van Vliet. Voor 2008 staat *Den Kemschen Hey-kreekel* op het programma, een onbekend (en prachtig) Antwerps liedboek uit 1665, en de *Praedicamenta* van Aristoteles, een tot voor kort onbekende incunabel van Dirk Martens.

Details van alle uitgaven vindt u op de website <http://members.lycos.nl/Carbolineum>.

Wereldboek

Stichting Weerdruk te Amsterdam organiseert in het kader van het themajaar Amsterdam Wereldboekenstad, een – in veel opzichten – bijzonder project: de realisatie van het *Wereldboek*, een spectaculair boek over de wereld van het boek.

Opzet is het publiek te laten kennismaken met de vele facetten van het boek en de totstandkoming ervan, zowel vroeger als thans. Directe aanleiding voor dit unieke project is een klein aantal nog werkende stopcilinderpersen. Verspreid over het land staan nog enkele oldtimers als de Johannisberger, de Man en de Frankenthaler. Daarnaast is Nederland nog een paar originele steendrukkerspersen rijk.

Bezitters van deze persen (drukkerijen, grafische ateliers en dito musea) zijn uitgenodigd in het kader van Amsterdam Wereldboekenstad, april 2008 – april 2009, gezamenlijk een bijdrage te leveren aan een uniek stuk drukwerk.

Tijdens Open Monumentendag 2008 (13 en/of 14 september) zal op elk van deze

persen één vel (of katern) van het Wereldboek gedrukt worden, zowel tekst als beeld. Hierbij zal ondermeer gebruik worden gemaakt van houten en loden letters uit eigen zetterij. Teneinde een zo gevarieerd mogelijk boek te kunnen maken zullen ook eigentijdse drukmethoden worden toegepast.

Op een later tijdstip worden alle bedrukte vellen papier verzameld en uiteindelijk gebundeld tot een kunst-typografisch collectors-item: Het Wereldboek, een grensoverschrijdend boek.

De volgende personen, musea, drukkerijen en margedrukkers doen mee, of zijn gevraagd: Drukkerijmuseum Etten-Leur, Museum Enschedé, Fries Grafisch Museum Joure, Grafisch Museum Groningen, Museum de Historische Drukkerij, Maastricht, Nederlands Steendrukmuseum, Valkenswaard, Irene Verbeek, Frans de Jong/Boekdrukatelier het Y, Toon Wegner/Stichting Pro-Graph, Stichting IJzer & Lood, Evert van Ravensberg, Grafisch Atelier Utrecht/CBK-Utrecht, Biljetdrukkerij Amsterdam, Jan Keijser, Museum Stichting Lettergieten, Papiermolen De Schoolmeester.

Het Wereldboek is veel meer dan een boek. Het is een ontdekkingsreis door de wereld van het boek. Lezend dan wel bladerend zal men telkens opnieuw verrast worden door tekst, beeld en vormgeving. Alleen al door de verschillende papier-

soorten (zoals die gefabriceerd door ‘De Schoolmeester’ in Westzaan, de enige nog werkende op wind gedreven papiermolen ter wereld) maar ook door de zeer uiteenlopende papierformaten – wisselend per drukpers – zal het Wereldboek een heterogeen karakter hebben.

Bovendien zullen, anders dan te doen gebruikelijk, meerdere bindwijzen in één uitgave worden toegepast (Singersteek, lumback, Japanse binding, spiraal etc.). Elk katern is weer anders dan het andere, zowel qua onderwerp als lettertype, layout, formaat, papiersoort en kleurgebruik. De te kiezen druktechniek zal telkens bepaald worden naar de aard van het onderwerp.

Muziek

Speciaal ter gelegenheid van het project ‘Boekwerk in uitvoering’ wordt door componist Wouter van Bommel een ‘muziekstuk voor papiermolen, lettergietmachine, drukpers en jazzquintet’ gecomponeerd. Het geluid van genoemde machines zal de basis vormen van dit muziekstuk. De uitvoering ervan zal plaatsvinden tijdens Open Monumentendag 2008. Locatie: Boekdrukatelier ‘t Y, gebouw het Veem te Amsterdam.

Documentaire

Over de totstandkoming van het Wereldboek zal een filmische documentaire worden gemaakt (scenario en regie: Frans Lasès). In deze film zal het ontstaansproces

van 'Boekwerk in uit-voering' worden gevolgd. Het gehele traject zal aan de orde komen: ontwerp, papierfabricage, illustraties, zetten, drukken, binden/bundelen. Ook zal de totstandkoming en uitvoering van het muziekstuk worden opgenomen in de deze documentaire. Première: slotmanifestatie en uitreiking van het boek. Een kopie (op dvd) zal worden opgenomen in het boek.

Boekontwerp/productie: Wiek Molin (Weerdruk) / Mark Schalken (de ruimte, ontwerpers)

Uitgeverij: De Buitenkant/Jan de Jong

Organisatie/redactie 'Boekwerk in Uitvoering'

Frans Lasès, Martin Veltman

info@weerdruk.nl

Drukkerij Bruno Cauwe

Voor grafisch geïnteresserden is Drukkerij Bruno Cauwe, aan de voet van Nederlands grootste korenmolen 'De Walvisch' in de Walvisstraat 6 te Schiedam, een belevenis. Bruno Cauwe runt volgens de traditie van de boekdrukkunst een professionele en nederlands kleinste speciaaldrukkerij.

Het bedrijf is gevestigd in een industrieel monument: het pand van een voormalig sleperswagenbedrijf annex fouragehandel uit 1906 opgetrokken op oudere fundamenteën.

De oorsprong van de drukkerij gaat terug tot 1937, toen Bruno C.W. Cauwe Senior na zich in het vooroorlogse Duitsland, en daarna in diverse gerenommeerde Rotterdamse drukkerijen in het drukkersvak bekwaamd te hebben, de uit 1907 daterende firma J.B.A. Kastrop in de Tuinderstraat in het oude centrum van Rotterdam overnam.

Het bedrijf is na het bombardement van Rotterdam van 1940 opnieuw gestart in de Boterstraat te Schiedam en is in maart 1983 overgebracht naar de huidige lokatie, waar Bruno C.L. Cauwe het bedrijf overnam en voortzette.

De bijzonderheid van Drukkerij Bruno Cauwe is gelegen in het feit dat, waar vele kleine drukkerijen de afgelopen decennia overgestapt zijn op het offsetprocédé, het hier een zogenaamde principiële boekdrukkerij betreft.

Nadrukkelijk laat het bedrijf zien hoe dit procédé, de oudste en milieuveiligste druktechniek, 'met zijn tijd mee kan gaan' door behalve op papier en karton ook

op moderne materialen als onscheurbare enveloppen en -monsterzakken, zelfklevende kunststof-, acetaat- en metaalfoliën perfecte kwaliteit te realiseren.

De druktechnische apparatuur bestaat uit één der laatste nieuwe Heidelberger degelautomaten en maar liefst drie (uniek in Europa) exemplaren van de 'Rolls Royce' onder de degelpersen, de volautomatische British Thompson degelautomaat. Daarnaast beschikt de drukkerij nog over een MAN tweetoeren cilinder boekdruk automaat, type Poly 50.

De British Thompson degelautomaat is 's werelds beste volautomatische degelpers. Minimaal papierformaat 4 × 6 cm, maximaal drukformaat 26 × 39 cm. Maximaal papierdoorvoerformaat 29 × 40 cm. Druksnelheid tot 5000 stuks per uur. Drukkracht instelbaar van 1,25 kg tot 50 ton. Papiersoorten van 20 grams tot 1700 grams. Links en rechts register. (op de punt). Zijdelings verwrijvende ruiter, instelbare rollenbaancorrectie t.b.v. full-colordruk.

Op deze prachtige machines, allen in perfecte staat van onderhoud, drukt Bruno Cauwe zijn opdrachten. Vele daarvan komen van collega-drukkers (40%) die voor moeilijke klussen de weg naar dit bedrijf weten te vinden. Tevens beschikt de drukkerij over een prachtige en uitgebreide handzetterij, welke nog steeds wordt aangevuld, met een uitgelezen collectie handletters, inclusief een complete polis schrijfcursief (begin 19e eeuw), een set twee-kleuren sluitletters (ca. 1860) en ook een grote serie ArtNouveau-letters, die allemaal bedrijfsklaar in de zetterij zijn opgeslagen. In lood handzetsel is het bedrijf compleet toegerust van 6 tot 40 punts. Dit bedrijf drukt zowel op Hollandse als op Franse letterhoogte.

Bruno Cauwe toont aan dat eerlijk vakmanschap ook in deze tijd een sterke troef is en dat een 'up-to-date' boekdrukkerij nog steeds een onmisbare kleine, maar sterke schakel in de grote grafische ketting vormt.

Een sfeervolle impressie van Bruno en zijn werkzaamheden op dvd is te koop voor € 17,50 incl. verzendkosten.

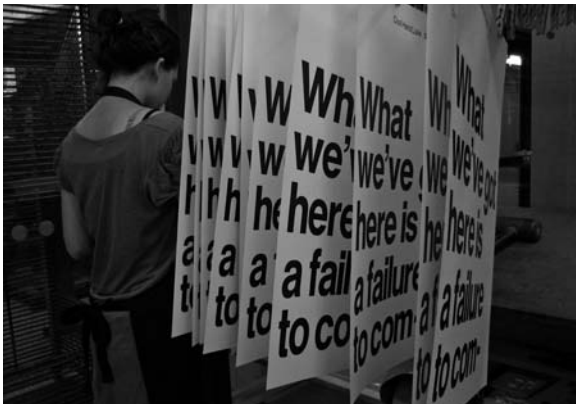
Drukkerij Bruno Cauwe, Walvisstraat 6, Schiedam, tel. (010) 42 68 663, www.cauwe.nl

Nieuws

Helvetica50

De Europese première van de film *Helvetica*, ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de letter Helvetica vond plaats op 24 maart 2007 in het Museum für Gestaltung te Zürich, Zwitserland.

Na de film was er gelegenheid te discussiëren over het thema 'Will This Typeface Last Forever?' met o.a. Erik Spiekermann, Alfred Hoffmann, Lars Müller, David

Carson, Manuel Krebs en Gary Hustwit, de maker van de film.

De film wordt het gehele jaar door getoond op filmfestivals, in musea, op ontwerpconferenties en in bioscopen over de hele wereld. Een lijst met plaatsen is te vinden op www.helveticafilm.com/screenings.html.

In het najaar (oktober) komt er een dvd van de film op de markt.

In de bioscoop Kriterion in Amsterdam was de film te zien op vrijdag 22 juni 2007.

Er was daar tevens een tentoonstelling van posters/affiches gemaakt door studenten ze jaars grafisch ontwerpen van de Rietveld Academie in Amsterdam.

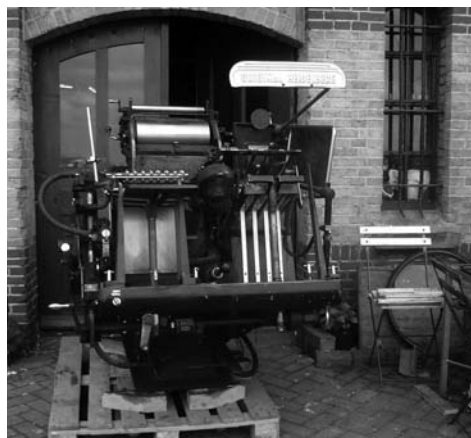
Hun opgave was hun favoriete filmposter te restylen in een Helvetica-mix.

Voor verdere informatie over de film en de maker: www.helveticafilm.com.

HDA naar 't Y

Drukkerij P.F. van den Ende, Galliërsweg 1 te Oss (www.ende.nl) had sinds jaren een ongebruikte oude Heidelberg degelautomaat in de opslag staan. Nu draait ook deze machine in de boekdrukkerij aan het Y.

Voor het transport zorgde Ruud Houtkooper uit Amsterdam (tel. 06 55784105).

In memoriam Sjaak Hubregtse

Op 1 mei overleed geheel onverwachts onze contribuant Sjaak Hubregtse. Sjaak was jarenlang lid van Drukwerk in de Marge, en heeft zich in het verleden onder andere beziggehouden met de redactie van enkele van onze bulletins. Mede op zijn initiatief organiseerden we, slechts enkele dagen voor zijn dood, de lezing van Crispin Elsted van de Barbarian Press, een goede vriend van Sjaak.

Sjaak was op veel fronten actief in de boekenwereld, onder andere als docent, publicist en Reve-kenner, maar ook jarenlang als voorzitter van het Nederlands Genootschap van Bibliofielen. Een andere grote liefde was de muziek; hij was voorzitter van het Willem Breuker Kollektief.

In *de Volkskrant* van 10 mei verscheen een mooi in memoriam van Kees Fens, waaruit we hieronder enkele alinea's citeren.

‘Hij was zo lang dat zijn altijd zacht uitgesproken zinnen – bijna lieflijk zacht – als gommpel op mij neerdaalden. Als hij sprak, glimlachte hij bijna altijd – hij was vriendelijk, maar vooral ook verlegen, misschien zelfs schuchter. Als hij je aansprak, had zijn taal al de toon van een verontschuldiging. Hij moest door een licht waas van vreemdheid heen, waardoor elke ontmoeting een kleine verrassing leek. [...]

Hij was neerlandicus en publiceerde ook op zijn vakgebied, met uiterste precisie en hogere droogheid. Zijn grote voorkeur was het werk van Gerard Reve. Hij had een schitterende collectie. Na een conflict met de schrijver deed hij er afstand van. Ik bewonderde zijn moed zo iets achter je te kunnen laten. Hij heeft een aanzet gegeven tot vervolgstudies over Reves werk, waarvan bijna altijd de eerste boeken aandacht krijgen. Hij schreef een uitstekend boekje over de twee brievenboeken, *Op weg naar het einde* en *Nader tot U*. De goede docent, die hij, naar ik hoorde, was, verraadt zich in de zorgvuldige indeling van de studie. Hij was in alle opzichten een systematicus.

[...]

Nog niet zo lang geleden verliet hij de Hogeschool van Amsterdam met pensioen. Twee maanden geleden sprak ik hem nog even, zijn stem leek nog zachter geworden. Mij viel voor het eerst zijn bijna terloopse humor op. Ik heb die humor eens omschreven gezien als “de humor van een vogel”. Hij is al weg voordat hij goed is opgemerkt. Die humor had hij.’

Hoe een pers voortdurend van plek verandert

In oktober 1999 heb ik de Asbern-proefpers van Willem Lofvers, van de marginale uitgeverij 't Hoge Woord, overgenomen. 'Ik ben eigenlijk meer uitgever dan een drukker' vertelde hij, toen ik een keer bij hem en zijn vrouw op bezoek was in Bakhuizen en mijn oog viel op een proefdrukkers in een zijkamer. Een computer stond er ook.

Toen ik hem leerde kennen, werd de vormgeving en uitvoering via de computer gedaan. Hij drukte incidenteel nog. De pers kocht hij indertijd omdat hij onder andere haiku wilde uitgeven.

Ik liet me bij dat bezoek ontvallen, dat wanneer hij ooit de pers weg wilde doen, ik hem graag zou overnemen. Daar was hij nog niet aan toe. Dat kon ik me goed voorstellen.

Een paar jaar later heb ik in de Nieuwsbrief een advertentie geplaatst voor een proefpers. Al heel snel kwam er een reactie van Willem Lofvers. Het ging hem aan het hart, maar werken aan de computer, het gemak er van, compleet met inslagschema en altijd een gave letter, dat was toch het doel. Alles is elektronisch vermenigvuldigd. Zo kon ik de Asbern dan verwerven.

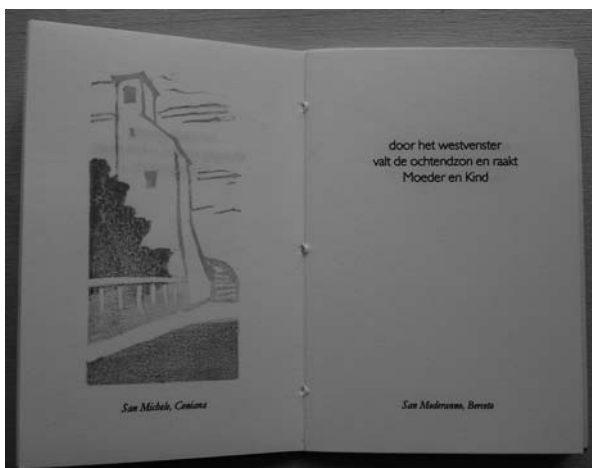
't Hoge Woord: Klein sprookjesboek, 2004; het oog van de forel, 1999; Spreeuwenagenda, 1997.

Wat boekjes uit het fonds 't Hoge Woord van Willem Lofvers: *Waarvan de mensen leven*, een volksver telling van Tolstoj, 2003; *Earth*, eenentwintig haiku; *Het verlangen om mens te worden*, 1999; in het lucifersdoosje *Het evangelie naar Maria Magdalena*, 1999.

Hij had verhalen rond de pers, we beginnen tenslotte nogal onwetend aan zo'n machine. Zo'n verhaal was bijvoorbeeld dat Lofvers een blind geworden drukker op bezoek vroeg, omdat hij problemen met de machine had, de wagen bleef klemmen: 'Met behulp van de blinde drukker Menno de Vries, 72 jaar, een oude rot in het vak, hebben we de zaak geklaard. De wieltjes onder de wagen blijken verstelbaar...' Deze man kon door voelen aan de pers, het euvel ontdekken. Willem deed dat heel beeldend na.

Dubbele pagina uit *Het oog van de forel*.

En nu werk ik er al enige jaren op deze pers. Het beheersen van de pers, dat vond ik niet gemakkelijk, maar ik leer steeds meer.

De boekjes van Willem Lofvers neem je als een kleinood in de hand om van te genieten. Ze zijn letterlijk heel klein. Ze zijn mooi van inhoud en van vorm. Leuke illustraties van ‘het oog van de forel’ zijn uit gummetjes gesneden en passen goed bij zijn reisverhaal in de vorm van haiku.

Willem Lofvers was tot voor kort contribuant van Stichting Drukwerk in de Marge. Hij overleed 24 april 2007.

Deze haiku stond op de kaart:

de zwaluwen
zij komen zomaar
ze gaan zomaar

Rosemarijn van Limburg Stirum

Agenda

Biblioparbasse

Op 8, 9 en 10 september doe ik mee met La Biennale Internationale des Livres d'Artistes Biblioparbasse, les Halles de la ville de Dives-sur-mer (14160, Calvados, Normandie).

Voor wie wat later op vakantie gaat en in die richting, is het misschien een idee om langs te gaan. Het is een leuke, oude plaats aan zee, met een heel breed zandstrand. De biënnale wordt gehouden in een schitterend oud pand.

Als alles lukt (toestemming van de uitgever) presenteer ik daar een map met een gedicht van Jacques Prévert (in het Frans) met prenten. Zie ook: www.artlibris-biblioparnasse.com

Marja Scholtens

Titi Zaadnoordijk

Vanaf 23 juni t/m 17 augustus 2007 exposeert Titi Zaadnoordijk in het Grafisch Kabinet in Joure.

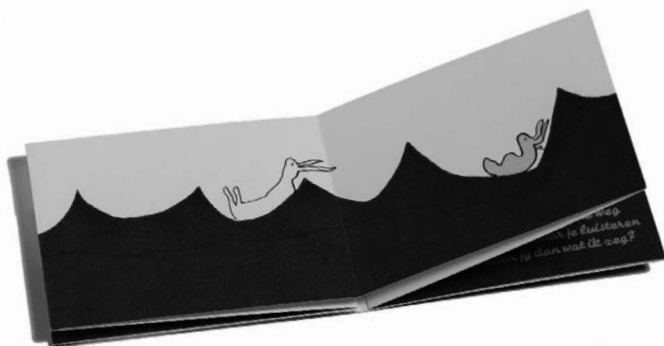
Titi Zaadnoordijk is een veelzijdig kunstenaar, zij is zowel beeldend kunstenaar als dichter en performer: Zij combineert haar verschillende disciplines in haar kunstwerken. Ze heeft net de Friese première achter de rug van Poëziecaravan, een bijzonder vormgegeven mobiel minitheater waarin Titi korte poëzievoorstellingen geeft, een combinatie van beeldende kunst, poëzie en performance. In haar dichtbundels illustreert ze de gedichten met kleine tekeningen. En in haar kunstenaarsboeken worden de poëzie en de beeldende kunst door elkaar geweven.

In het Grafisch Kabinet zullen een aantal van Titi's kunstenaarsboeken te zien zijn, onder andere het boek *9 meeuwen een eend en een bootje* dat onlangs werd uitverkoren als een van de 50 mooiste marginale drukwerken uit de jaren 2004 en 2005. De zee speelt ook een rol in *souvenir*, een werk in oplage waarin Titi de boekvorm heeft losgelaten en een verhaal, herinneringen aan een zeereis, verteld door middel van een zakje met deels gevonden en deels gemaakte objectjes, oa een doosje Japanse vla, een briefje, een bootje en een zeehond.

Titi's werk is zeer herkenbaar, ondanks het gebruik van uiteenlopende technieken en materialen blijft de hand van de kunstenaar overeind: de felgekleurde lino's van dieren en de subtiele getekende kinderportretten aan de wanden van het Grafisch Kabinet zijn zowel doeltreffend duidelijk als aangenaam subtiel.

Titi Zaadnoordijk (1960) woont en werkt in Scherpenzeel (Fr). Voor meer informatie over haar werk of over de tentoonstelling kunt u terecht op www.titi.nl of tel. 0561-481223.

Wie de expositie met werk van Titi Zaadnoordijk wil bekijken, kan dit doen op dinsdag t/m vrijdag van 10–17 uur en op zaterdag t/m maandag van 14–17 uur, vanaf 23 juni t/m 17 augustus 2007. Het adres is Geelgietersstraat 1–11 te Joure.

Amsterdam in de wereld – De wereld in Amsterdam

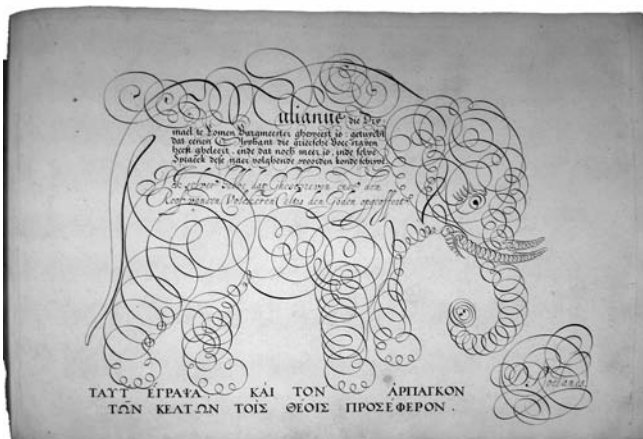
Amsterdam in de wereld – De wereld in Amsterdam is de eerste tentoonstelling in de nieuwe behuizing van de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam. Deze tentoonstelling biedt een thematisch geordende keuze van handschriften, gedrukte boeken, prenten en objecten die in de loop der eeuwen in Amsterdam vervaardigd zijn en omgekeerd, die elders gemaakt zijn en in Amsterdam bij elkaar gekomen.

Te zien zijn onder meer de oudste vogelvluchtkaart van Amsterdam (uit 1544), schoonschrift uit drie werelden, de sonate voor cello en klavier (Opus 69 in A) van Ludwig van Beethoven met correcties van zijn hand, het grootste en kleinste boek in de Bijzondere Collecties, en het originele handschrift van Multatuli's *Max Havelaar*.

De tentoonstelling gaat vergezeld van een gratis loopgidsje.

Als begeleidende publicatie verschijnt *bijzondere_collecties* (199 p.), uitgegeven door Waanders. In dit boek met foto's van Bettina Neumann zijn 101 objecten te zien: van middeleeuws handschrift tot strip, van incunabel tot grafische avant-garde, en van bijbel tot kookboek. Een beknopt collectieoverzicht en interviews met jonge en gevestigde onderzoekers completeren deze uitgave. Ook verkrijgbaar in de boekhandel (€ 29,90, ISBN 978 90 400 8382 2).

Tot en met 16 september 2007 is de tentoonstelling gratis te bezoeken in de tentoonstellingszalen van de Bijzondere Collecties aan de Oude Turfmarkt. Maandag tot vrijdag van 10–17 uur, zaterdag & zondag van 13–17 uur.

Blad uit *T' Magazin Oft' Pac-huys der Loffelycker Penn-const; vol Subtyle ende Lustighe Trecken Percken Beelden, ende Figuren van Menschen, van Beesten, Voghelen, ende Visschen* van David Roelands (1617)

‘Paul Schuitema. De foto in de avant-gardetypografie’

Museum Meermanno toont van 23 juni t/m 23 september een uniek overzicht van het (typo-)grafische werk van Paul Schuitema (1897-1973). Paul Schuitema behoorde tijdens het interbellum tot de pioniers van de Nieuwe Typografie en de Nieuwe Fotografie. Naast boeken en reclame worden voor het eerst bijzondere proeven, originele werktekeningen van fotomontages, collages en filmmateriaal getoond. Hierdoor ontstaat een nieuw beeld van de typografische opvattingen en de werkwijze van Paul Schuitema. Veel aandacht is er voor het procédé waarbij hij foto's en fotomontages zorgvuldig en robuust combineerde met moderne belettering en lay-out.

Ook van zijn collega's Piet Zwart, Gerard Kiljan, Wim Brusse en Dick Elffers wordt werk getoond dat Schuitema's typografie in de tijd plaatst. De Nieuwe Typografie en de Nieuwe Fotografie (1920-1940) kenmerken zich door het duidelijk, kort en krachtig overbrengen van de boodschap. Schuitema manifesteerde zich ook als cineast en speelde van 1930 tot 1959 een belangrijke rol als medeoprichter en docent van de afdeling Reclame-ontwerpen aan de Haagse academie van Beeldende Kunsten.

De tentoonstelling richt zich op de drie gebieden waarop Schuitema zich sterk onderscheidde: tientallen reclame-catalogi voor Van Berkel's Patent, politiek links geëngageerde geschriften en een reeks fotoboeken. Vooral op het laatste terrein heeft Schuitema baanbrekend werk verricht. Schuitema's moderne bedrijfsboeken maken nog steeds een filmische en dynamische indruk.

In dezelfde periode toont het Haags Gemeentemuseum meubels van o.a. Paul Schuitema in de tentoonstelling 'Volmaakt verchroomd. D3 en het avant-gardemeubel'. Zie voor meer informatie www.gemeentemuseum.nl.

Museum Meermanno, Prinsessegracht 30, 2514 AP Den Haag, tel. 070 3462700, www.meermanno.nl. Geopend: dinsdag t/m vrijdag 11-17 uur, zaterdag en zondag 12-17 uur.

Ornaprentenboek in Bredevoort

In Bredevoort Boekenstad is het deze zomer mogelijk een boek mét zijn bewaarde loodzetsel te bekijken: het *Ornaprentenboek*, dat werd gezet door de surrealistische kunstenaar J.H. Moesman (die we vooral kennen vanwege zijn schilderkunst, maar die hier opereert onder het pseudoniem Ton van Zuilen) en dat werd gedrukt door Henk van Otterloo voor de Green Escape Press in 1982. Het boek bestaat uit negen prenten, waarvoor het zetsel is opgebouwd uit tientallen ornamenten. Met o.a. sluithaakjes, komma's, pijlen en sierranden zijn negen voorstellingen samengesteld die nader beschouwd stuk voor stuk kleine kunstwerkjes zijn.

Eén van de prenten toont een bezoeker in het Stedelijk Museum van Amsterdam, waar schilderijen van Malevič, Mondriaan en Newman naast elkaar hangen. Niet direct de smaak van de surrealist Moesman, maar wellicht ingegeven door de onmogelijkheid om een schilderij van Max Ernst of Salvador Dalí uit losse ornamenten op te bouwen. De makers hebben duidelijk plezier gehad in het drukken van dit boek: in een andere prent roept een straatrover om dollars of ponden (\$\$, ££), het wegrennende slachtoffer roept No! No!, waarvoor de vaak op rekeningen of in colofons gebruikte ligatuur No (Nummer) is gebruikt.

Moesman en Van Otterloo waren zich ervan bewust dat het zetsel met losse ornamenten door de moderne techniek zou worden ingehaald en lieten daarom een notariële akte opmaken waarin het procédé werd vastgelegd. Bovendien werd het zetsel bewaard: door het tonen van het loodzetsel naast de gedrukte pagina's krijgt de beschouwer een goede indruk van het monnikenwerk dat de makers van dit Ornaprentenboek zich hebben getroost. In de tentoonstelling zijn naast dit zetsel en het boek ook letterontwerpen en boekillustraties van Moesman te zien. Het loodzetsel van het Ornaprentenboek is onlangs door de drukker geschonken aan Museum Meermanno in Den Haag. Elk jaar in de zomer organiseert het museum een expositie in Bredevoort Boekenstad.

De tentoonstelling is te zien van 26 mei t/m 26 augustus 2006.

Bredevoort Boekenstad, 't Zand 25, 7126 BG Bredevoort, tel. (0543) 452380

www.bredevoort-boekenstad.nl

Geopend dinsdag t/m zaterdag 11–17 uur, zondag 13–17 uur

Nieuw verschenen

Eikeldoorpers

In het voorjaar 2007 is bij de Eikeldoorpers een typografisch alfabet *A tot Z* verschenen en wel in meer dan 54 kleuren op 14 druksels, waarvan 1 het colofon. Er is gebruik gemaakt van biljetletters, koperen lijnen en vinyl. Bij elke prent zijn twee letters gebruikt. Het geheel is in een gevouwen map (24 × 24 cm) verzameld en met linten vastgemaakt. Alle druksels rolden uit de hand van Doortje de Vries. De oplage bestaat uit 35 genummerde en gesigioneerde exemplaren. De prijs van de map is € 125 (excl. verzendkosten). Voor info of bestelling kunt u contact op nemen met eikeldoorpers@doortjedevries.com.

Naar aanleiding van de verjaardag van Dick Ronner heeft de Eikeldoorpers een bijdrage geleverd met de monnikenzang 'Vrijheid' uit *Getijden* van Herman Verbeek. Hier zijn nog enkele exemplaren in groen van over. 23 × 15 cm, genaaid, 12 pagina's, gezet uit Lutetia 16 pt. Iedere pagina is voorzien met een druksel in biljetletters. Oplage: in groen, 15 exx, prijs is € 22,50 (excl. verzendkosten), tevens gesigioneerd door Herman Verbeek. Voor info en bestelling kunt u contact op nemen met eikeldoorpers@doortjedevries.com of tel. 055-3553526

Tevens is uit de *Getijden* van Herman Verbeek 'die niet bestaat' gedrukt met een druksel in plano, 49 × 32cm, gevouwen 17 × 16 cm, met schutblad en het colofon in de kaft gedrukt. Tekst uit Gill 16 pt gezet. Oplage is 70 genummerde en tevens door de schrijver Herman Verbeek gesigioneerde exemplaren. De prijs is € 18 (excl. verzendkosten).

Voor info en bestelling kunt u contact op nemen met eikeldoorpers@doortjedevries.com of tel. 055-3553526.

Uitgeverij 69

Bij Uitgeverij 69 is verschenen: *Sernoem in elegisch geprevel verzinkend*, een gedicht van H. C. ten Berge. Hilversum: Uitgeverij 69, 2007. 1e druk. Gedrukt in de Centaur door Mostert en Van Onderen! te Leiden en gebonden door boekbinderij Distelkamp te Dodewaard. Beperkt tot 69 exemplaren, waarvan 57 op Cartiera Mangani Pescia en Hahnemühle Ingres en XII exemplaren op Fabriano Umbria en Hahnemühle Ingres, gesigioneerd door de dichter. Meer informatie: www.uitgeverij69.nl.

Druksel

Jan Lauwereyns en Leo Vroman hebben een aantal zaken gemeen. Beiden schrijven ze hun literaire werk in het Nederlands terwijl ze als wetenschapper in het buitenland leven en werken. Beiden zijn zich bewust van het schrijven en trachten deze schrijfact te begrijpen en te legitimeren. Voor beiden zijn alfa en bèta geen tegenstellingen. En zowel Vroman als Lauwereyns weet dat ‘het meer’ niet te beschrijven valt. Allemaal redenen voor het tijdschrift *Ons Erfdeel* om beide schrijvers in een interview bij elkaar te brengen.

De uitgave *Ik, systeem, de werkelijkheid* is een tastbaar resultaat van deze ontmoeting tussen de jongere en de oude dichter. Het gedicht is een dialoog waarin beiden hun verhouding tot de wereld beschrijven en de rol van de poëzie daarin.

Jus Juchtmans voegt aan dit boek een uniek werk toe. Op pergamiñnpapier maakt hij een beeld, daarbovenop komt een tweede laag. Beide stukken vormen één geheel.

Het boek verscheen in een oplage van 226 genummerde en gesigioneerde exemplaren en kost 20 euro.

Meer informatie vindt u op www.druksel.be.

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Stichting Drukwerk in de Marge.

Voorzitter: Bubb Kuiper, bubbkuiper@netaffairs.nl

Secretaris: Marja Scholtens, Hugo de Grootstraat 238, 2613 VB Delft, scholtensklaproos@hetnet.nl

Penningmeester: Frans den Breejen, Korte Vleerstraat 8, 2513 VM Den Haag, frans@drukwerkindemarge.com

Nieuwe leden/adreswijzigingen graag doorgeven aan de penningmeester.

Nieuwsbrieven verschijnen 4 maal per jaar, begin januari, april, juli en oktober. Kopij voor de nieuwsbrief dient uiterlijk halverwege de voorafgaande maand binnen te zijn.

Bijdragen liefst per e-mail naar nieuwsbrief@drukwerkindemarge.com, of per post naar Nieuwsbrief Stichting Drukwerk in de Marge, Herengracht 51, 1015 BC Amsterdam (op cd of op papier getypt, zo niet in elk geval duidelijk geschreven).

Redactie: Alex Barbaix, Sander Pinkse